

MESINIKU AASTA

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Trükis on valminud MAK 2014–2020
meetme 1 „Teadmussiire ja teavitus”
toetuse abil. Tegevust toetab Euroopa Liit.

Valmar Lutsar | Andres Tamla

Mesiniku aasta. 100 küsimust & vastust (2023)

© Tekst Valmar Lutsar, Andres Tamla

© Fotod Andres Tamla

© Kaanefotod Andres Tamla

Väljaandja Eesti Mesinike Liit

Teostus Menu Meedia

Toimetaja Krista Kivisalu

Kujundaja Einike Soosaar

Trükikoda Tallinna Raamatutrükikoda

ISBN 978-9949-686-95-7

MESINIKU AASTA

100 KÜSIMUST & VASTUST

sisukord

Esimene peatükk	
KEVAD	9
Teine peatükk	
SUVI	25
Kolmas peatükk	
SÜGIS	41
Neljas peatükk	
TALV	51
Lisad	
MESINIKU KALENDER	59
MESILASEMADE VÄRVID	64

Huvi mesilaste pidamise vastu aina suureneb. Paljud tahavad astuda loodusele sammu lähemale, kuulata tarude juures rahustavat suminat, õppida tundma nende tarkade putukate elu ja tunda end osana suurest ökosüsteemist. Preemiaks saab mesinik lauale isikliku mee. „Mesiniku aasta“ on mõeldud huvilisele, kes alles unistab mesilaste võtmisest. See sobib ka mesinikule, kes on äsja, täis lootusi, alustanud oma teekonda, pörganud esimeste takistuste vastu ja mõtiskleb, miks mesilaspered ei arene nii, nagu oodatud. Ja kes aeg-ajalt, tagasilöökidest hoolimata, unistab suurema mesila rajamisest.

Raamat koosneb neljast peatükist. Igas osas vaatleme üht aasta-aega mesiniku aastaringist. Mesilas tuleb kevadel, suvel, sügisel ja ka talvel ära teha kindlad tööd ning nende juures tekib sadu küsimusi. Millal täpselt peresid laiendada? Kuidas aru saada, et peres on sülemlemismeeleolu? Ega ma perede talvekorda seadmisega hiljaks pole jäänud? Just taolisi küsimusi oleme siia kokku kogunud ja neile vastata püüdnud. Me ei räägi pikalt teooriast, vaid jagame praktilisi ja isiklikul kogemusel põhinevaid nõuandeid. See ei ole mesinduse aabits ega asenda mesinduskursustel käimist – selle raamatu eesmärk on anda lühikesed ja selged vastused iga mesiniku jaoks kõige tavalisematele küsimustele. Kui vaja, võta kaasa, kui mesilasse lähed!

Lõppu lisasime mesiniku olulisemate tegevuste loetelu kuude kaupa ning tabeli mesilasemade tähistamise värvikoodidega.

Mõnusat mesindamist!

Andres Tamla, mesinik ja ettevõtja

Valmar Lutsar, mesinik ja mesinduse õppejõud

ESIMENE PEATÜKK

kevad

kevad

■ Mis tõugu või rassi mesilasi osta?

Eestis enim levinud on itaalia ja kraini looduslik rass ja nende ristan- did ning buckfasti tõug. Ei saa väita, nagu oleks üks parem kui teine. Lihtsustades võiks öelda: itaalia mesilane on kollane; kraini mesi- lane tume; buckfast varieerub helepruunist tumepruunini. Kevadine areng on pisut kiirem krainil ja buckfastil. Kraini puuduseks peetakse sülemlemistungi, itaallaste puuduseks röövimistungi. Samas on areta- mise teel saadud väga häid tulemusi ning viidud mesinikule sobima- tud omadused miinimumini. Et valik veel keerulisem oleks, jagunevad tõud ja rassid omakorda liinideks. Nii võivad ühe tõu või rassi mesila- sed oma käitumiselt väga selgelt erineda sama tõu või rassi teise liini mesilastest.

Kogemus ütleb, et kindla tõu või rassi otsimisest lihtsam on osta mesilaspered ja -emad tunnustatud mesinikult, kellel on piisavalt kogemusi ja kelle pered on terved ja hästi hoitud.

■ Mida ma enne mesilaste võtmist teadma ja oskama pean?

Mesilaspere on elusorganism, kes vajab hoolt. Et võimaldada mesilasperel maksimaalselt hästi areneda, tuleb mesinikul aru saada mesilaspere bioloogiast. Teadmised on aluseks, et kasu asemel ei teeks mesinik oma mesilastele kahju. Seega võiks enne mesilaste võtmist käia mõnel algajatele mesinikele mõeldud koolitusel. Eestis saab mesindust õppida tasemeõppena Olustvere teenindus- ja maa- majanduskoolis, lühikoolitusi pakub näiteks Eesti mesinike liit.

■ **Kas igähele sobivad mesilased? Mis omadused peaksid mul olema, et saada heaks mesinikuks?**

Igähele mesilased kindlasti ei sobi. Mesinikul peaks olema hea keskendumisvõime, ei tohiks karta mesilasi, ka peab mesinikul olema korralik pingetaluvus ning soovitatavalt hea füüsiline vorm. Parempoleks, kui ei oleks allergiat mesilasmürgi vastu, kuigi kaasaegsed ravimid allergiliste reaktsioonide vastu on tõhusad.

■ **Kas on tõsi, et mesilased on n-ö laisa omaniku „loomad“?**

Selles mõttes sobivad mesilased tõesti laisale omanikule, et iga päev mesilaspere juures käima ei pea ja talviti piisab mesitarude välisest vaatlusest. Samas maksab iga õigel ajal tegemata jäetud töö mesilastega kindlasti kätte. Mesilaspere aktiivsel perioodil ehk maist juulini on soovitatav mesilaspere läbi vaadata iga 7–9 päeva järel.

■ **Mis inventar kuulub mesiniku põhivarustuse hulka ehk millela hakkama ei saa?**

Põhivarustuses võiksid olla spetsiaalne kaitseriietus, suitsik, konkspeitel, vurr, kärjekahvel, tarud, kärjeraamid, kärjepõhjad, kärjekandekast, mis sobib ka perede transportimiseks, söödanõud

Mesiniku varustus. Väike osa vajalikust kraamist (üvalt): kärjeraamid, kärjekandekast ja valik konkspeitleid.

ja (taru)märkmik. Ka käru, auto või muu transpordivahend kulub märjaks, et korpused või meekärjed tarust vurritusruumi viia.

■ **Kui suure investeeringuga peaks alustades arvestama?**

Sõltuvalt ostmise ajast võib mesilaspere hind olla erinev. Näiteks kevadel müüdavad talvitunud pered on kallimad kui suve keskel müüdavad idupered. Mesilasperedele tuleb osta või ehitada tarud ning osta mesiniku põhivarustus. Investeeringu suurus sõltub sellest, kui suurelt on plaanis mesindusega tegeleda ning kas on olemas meekäitluseks sobivad ruumid või tuleb need luua. Kuni 15 taru omanik võib mett vurritada ja pakendada ka koduses köögis. Täpse investeeringu suuruse hindamiseks küsi nõu mesinduse konsulentilt, taolist nõustamisteenust pakub maaelu edendamise sihtasutus.

■ **Millal on õige aeg peresid osta?**

Õige aeg on siis, kui mesilasperedes on alanud aktiivne tegevus. See tähendab, et mesilasperes on juba koorunud noori mesilasi, pere on talve järel kasvanud, mesilasema muneb aktiivselt, peres on igas vanuses hauet, on jõutud kärgedesse tuua värsket nektarit ja õietolmu. Eestis valitseb selline seis mesilasperedes tavaliselt maikuu.

■ **Kumb on parem, kas korpus- või lamavtaru?**

Tarutüübi eelistus on väga individuaalne. Mõlemal tarutüübil on omad plussid ja miinused. Kindlasti tuleb enda jaoks olulised punktid kirja panna, samuti oma eesmärgid. Tootmismesilasse sobib korpustaru paremini kui lamavtaru, sest võimaldab kiiremat perede ülevaatust ja sel on potentsiaali anda suuremaid saake; hobi-mesinikud kiidavad lamavtaru kodusemat välimust ja väiksemat füüsilist pingutust lamavtaruga mesindades, kuna puudub vajadus tõsta mett täis korpuseid.

■ Mis materjal on taru jaoks parim?

Traditsiooniliselt on tarude valmistamiseks kasutatud puitu, ka on mesilased oma pika ajaloo jooksul elanud puuõõntes. Puidust taru on tugevam ja peab kahjurite rünnakutele paremini vastu kui penoplastist korpustaru. Samas kogub puit talviti endasse niiskust ning kevadel on niiske taru perele probleem. Kuigi mõnes mesinikus võib kunstmaterjalist valmistatud korpustaru vastumeelsust tekitada, tunnevad mesilased ise end selles üpris mugavalt. Polüstüreen on halb soojusjuht, see hoiab talvel eemal külma ning suvel liigse kuumu. Samas on see materjal õrn ja võib kukkudes viga saada. Talvel peab plasttarusid kaitsma lindude, hiirte ning nugiste rünnakute eest, sest viimased tungivad kergesti läbi pehme kunstmaterjali ja võivad mesilaspere kiiresti hävitada.

■ Kas on vahet, mis värvi tarud värvida?

Naljaga pooleks võib öelda, et vaata, mis värvi öitelt mesilased nektarit kogumas käivad, seda värvi tee ka tarud. On küll tõsi, et mesilased näevad värve veidi teisiti kui inimesed, kuid taru värv ei mõjuta mesilaspere heaolu ega meesaagi suurust.

■ Kuhu tarud panna?

Ideaalne koht on selline, kus hommikune päike paistab tarude peale, lõuna ajal on kerge vari ning õhtupoole võiks päike taas tarudele paista. Sellest tähtsam on tutvuda kohaliku korjebaasiga ning veenduda, et tarude jaoks mõeldud kohas kasvaks piisavalt palju meetaimi. Tarusid ei tasu panna tuultele avatud ega madalatesse niiskettesse kohtadesse. Mõistlik on läbi mõelda ka see, kuidas plaanid hakata mesilaspereid hooldama. Mugavam on mesindada, kui saad auto või muu abivahendiga tarule võimalikult lähedale sõita, nii väldid korpuste tassimist liiga pika vahemaa taha. Vaata üle seegi, ega kevadise lumesulamise ja suurvee ajal ei ähvarda tarusid vee sisse jäämine ja ka metsateede pehmenemise ajal tarudele autoga ligi pääseks.

■ Kas on oluline, mis ilmakaarde lennuavad suunatud on?

Kirjandus annab erinevaid soovitusi. Kogemuse põhjal võib väita, et seni pole ükski mesilaspere ühegi ilmakaare peale protestima hakanud ega korjele minemisest keeldunud. Olulisem on vaadata seda, et mesilaste lennutrajektoor ei hakkaks segama inimeste igapäevaseid toimetusi.

■ Miks mesilased PRIAs registreerida tuleb?

Nõue tuleneb tauditõrje seadusest. Mesilasperedele ohtlike haiguste ilmnemisel saab nii võimalikult kiiresti teavitada naabruses olevaid mesinikke. Samuti on mesilasperede registreerimine eelduseks mesilaspere toetuse saamisel.

■ Millal kevadel esimest korda taru lahti teha?

Üldiselt pole mesilasperesid vaja enne torkida, kui kevadine puhastuslend ära on olnud. See toimub tavaliselt märtsis-aprillis. Pärast seda võib korpustarudel põhja puhta vastu vahetada ning selle käigus veenduda, kas perel on piisavalt toiduvarusid, kas pere tervislik seisund tundub hea ja milline on pere suurus. Ka lamavtaru saab esimest korda avada pärast puhastuslendu, et kiirelt hinnata sööda kogust ning mesilaspere suurust. Vajadusel võta ära mõni üleliigne kärg ning kata pere soojalt. Lamavtaru põhjapuhastus las jääb siiski soojemaid aegu ootama.

■ Millal ja kuidas tarusid puhastada?

Korpustarudel saab talvepesa all olnud määrdunud tarupõhja puhta vastu vahetada juba pärast puhastuslendu, see käib kiiresti ega häiri mesilasi liigselt. Lamavtaru suurema puhastamise ja perede läbivaatuse saab teha alles siis, kui väljas on päikesepaisteline tuulevaikne ilm ning temperatuur 10–14 °C. Puitmaterjalist detailid

puhastatakse konkspeitliga kraapides, taru sisemuse võib desinfitseerida leeklambi või Virkon S 1%-lise lahusega. Penoplastist tarud desinfitseeritakse Virkon S lahusega.

■ Mida teha langetisega?

Langetis kogu kokku ning kas põleta või mata maha. Ära jäta seda tarude juurde laiali – kuna langetise hulka võib olla tilkunud riknenud sööta, meelitab magus lõhn kohale mesilased, pole ju loodusest sel ajal veel palju võtta. Ka linnud tunnevad langetise vastu huvi ja võivad söögiks haarata mesilasi. Langetise utiliseerimine on mesiniku kohus, see on üks viis tagada mesila bioohutus.

■ Kas ja kuidas anda kevadel ergutussööta?

Ergutussöödaga tasub olla pigem ettevaatlik, liiga vara ei tasu mesilasema munema ergutada. Kuigi päevane temperatuur võib olla plusspoolel, võib esimestele soojadele varakevadistele päevadele järgneda taas külmaperiood. Külma tulekul viskavad mesilased haudme välja ja ergutamine teeb kasu asemel kahju. Kui siiski otsustad ergutussööta anda, sobib selleks 1:1 suhkrusiirup. Siirupit antakse raamsöödanõu või taru peale asetatava söödanõuga. Pesaruum kaetakse soojalt.

Ergutussööta ei tohi segamini ajada talvelõpu lisasöötmisega, mis tähendab perele pusersööda ehk kandi andmist.

■ Mis ajal peaks mesilasperes olema kõige rohkem hauet, et suvel pere tugev oleks?

Mesilaspere kasvuperiood algab mais ja kestab juuli esimese dekaadini, sealt edasi hakkab kahanemise periood kuni talvitumise saabumiseni. Töölishaudme areng munast koorumiseni kestab 21 päeva. Seega võiks mesilasema muned kõige intensiivsemalt maikuu keskel, sest sellal munetud haudmest koorunud mesilased lähevad

Korpustarude põhjavahetus. Tõsta taru üles, võta vana põhi alt ja libista uus asemele. Langetis kogu kokku ja hävita.

korjele umbes 40 päeva pärast – see tähendab jaanipäeva paiku ehk peakorje alguses.

■ Kui suur peaks mesilaspere olema mai alguseks, et oleks lootust saada hea saak ?

Kevaded on erinevad, aga mida suurem on pere mai alguses, seda suurem on lootus saada hea saak. Mai alguses võiks näiteks kahe Farrari raamidega korpusega peres olla 6 kuni 10 raami hauet, ühes Eesti raamidega peres 5–6 ja ühes Langstrothi raamidega peres 5,5–7 raami hauet.

■ Kui palju pere juua vajab?

Mesilaspere vajab kindlasti vett haudme kasvatamise perioodil. Eriti vajalik on neid veega varustada kevadel, mil haudmetegevus intensiivistub ja välja vee järele lennata võib olla veel külm. Tuhat vakla vajab päevas 5–6 g vett.

■ Kas neile peab siis üles seadma jooginõu?

Korjeta perioodil on väga oluline peret vett juurde andes aidata. Hea oleks, kui mesilased saaksid valida tavalise ja pisut soolase vee vahel. Arvesta, et vesi ei tohi saastuda, seda tuleb regulaarselt vahetada. Jooginõu vali selline, mis oleks mesilastele võimalikult ohutu ja madal, et nad ei saaks uppuda. Vee sisse nõ parveks võid panna sammalt või põhku.

Kui sul on suurem mesila, siis selles on ökonoomsem mitte tegelda jootmisega eraldi, vaid valida grupi asukoht selline, kus on kevadel pajukorjet ja seega ka niisked kohad lähedal. Nii saavad mesilased ise joogivee veekogust kätte.

■ Mis on Eesti looduses parimad meetaimed?

Tähtsamateks looduslikeks meetaimeks on meil pajud, pärn, vaher, paakspuu, pihlakas, metsvaarikas, põdrakanep, pajulill, nõmm-liivatee, kanarbik, ussikeel. Varakevadel on mesilastele väga olulised ka lepp ja sarapuu, mis annavad ainult õietolmu.

■ Mis taimi võiks külvata, et mesilastel oleks suvi läbi läheduses õitsvaid õisi?

Põllukultuuridest annavad mesilastele korjet raps, ristik, mesikas, põlduba, tatar, lutsern. Köögiviljadest on korjetaimedena tähtsamaid kurk, kõrvits ja aeduba. Kõik maitsetaimed meeldivad mesilastele, näiteks harilik iisop, kurgirohi ja pune. Spetsiaalsete meetaimedena

võid külvata keerispead, Moldaavia tondipead, valget mesiohakat, veiste südamerohu või ussikeelt.

■ Millised koduse iluaia taimed mesilastele meeldivad?

Mesilasi meelitavad päevalill, monarda, mesiohakas, siilkübar, tokkroos, ebaküdoonia, lavendel, buddleia, kevadel on tähtsad sibullilled ja suve lõpul kukeharjad.

■ Kui sageli peab kevadel peret läbi vaatama ja mida täpselt pere läbivaatamine tähendab?

Pärast puhastuslendu, tavaliselt märtsis, on tarvis vaadata, et mesilasperes oleks veel umbes 10 kg sööta, sellest peaks piisama ajani, mil loodusest hakkab korjet tulema. Aprillis sooja ilmaga tuleb teha nõ pearevisjon. Selle käigus vaata, kas mesilasema on peres olemas, muneb korralikult ja ega ole näha küürakhauet. Aprillikuise perevaatluse ajal tõsta raame välja kiiresti ja vaid lühikeseks ajaks, sest muidu võid haudme maha jahutada. Haue vajab sooja!

Maist alates võiks perede läbivaatamiste intervall olla 7–9 päeva. Peret läbi vaadates kontrolli, kas pere vajab ruumi juurde. Mesilaspere võib laiendamist vajada juba mai esimesel dekaadil. Vastavalt pere arenemise tempole ja soojade ilmade saabumisele tuleb jälgida ka muid märke, kas ja kuidas mesilasperet oleks kõige parem toetada.

■ Mitme raami kaupa ja kui sageli laiendada lamavtarus?

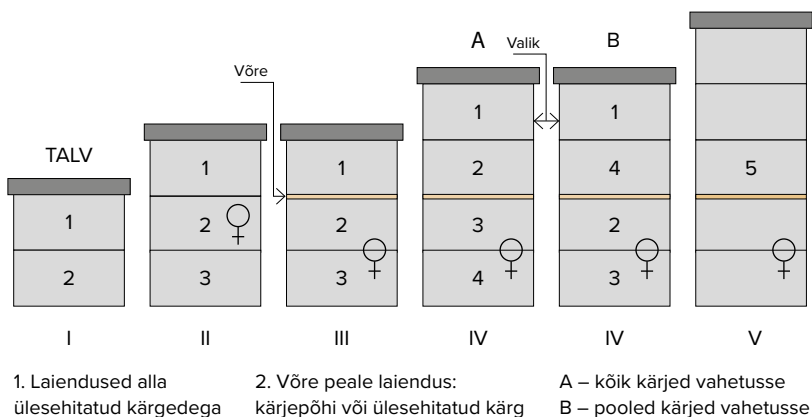
Kevadel alusta laiendamisega pigem tagasihoidlikult, andes mõlemale poole haudmepesa juurde 1–2 raami. Alates õunapuu õitsemise ajast võid laiendada juba julgelt, 2–4 raami kaupa, sealhulgas kärjepõhjaga. Mai lõpus võid panna lamavtaru pesaruumi peale magasinini.

■ Kuidas laiendada korpustarus?

Korpustarus laiendatakse korpuste kaupa. Jahedal kevadel pane uus korpus talvituva(te) korpus(t)e alla, soojemal kevadel peale. Kui sul on laos ülesehitatud kärgi, kasuta kevadel esimestel laiendamistel neid. Kui pole, sobivad ka kärjepõhjaga raamid. Arvesta, et kärje ülesehitamiseks peavad mesilased tootma vaha ja ühe kilo vaha tootmiseks kulub perel umbes 4 kg mett. Kärjepõhjadega võiks laiendamist alustada mai keskel või kolmandal dekaadil.

■ Kas korpustarus peab mesilasi uude korpusesse meelitama, näiteks pannes uude korpusesse mõne kärje vanast korpusest?

Jah, võib kasutada nn sildamise tehnikat. See tähendab, et tõstad laiendamisel näiteks 2 haudmeraami uude korpusesse. Kui kasutad emalahutusvõret, siis võre peale haudmeraame tõstes kontrolli nädala pärast, et neile poleks sülemikuppe tehtud, muidu annad kogemata ise hoogu sülemlemisele.

Laiendamine Ferrari korpustega. Üks võimalik variant paljudest eri meetoditest.

■ Mille järgi aru saada, et on aeg laiendada?

Laiendada tuleb siis, kui mesilased katavad enamiku kärjetänavaid. Ka on märk laiendamise vajadusest see, kui korpust tõstes on korpuse all näha „habe“, mis koosneb üksteise küljes rippuvatest mesilastest. Enamasti jääb esimene laiendamine mai esimesse poolde. Võilillede massiline õitsemine on üks looduslikke märguandeid, et võid perele ruumi juurde anda.

■ Kas kevadel peab ka lestatõrjet tegema? Kuidas?

See sõltub mesilaspere lestasuse foonist. Kui on kahtlus, võiks profülaktikaks tilgutada kärjetänavas olevatele mesilastele mõnd leebet vahendit, näiteks Beevital Hivecleani. Ka võib teha tõrjet sipelghappe kiire aurustumise meetodil, kui õhutemperatuur pole üle 25 kraadi.

■ Kas lesehauet on mõistlik välja lõigata ja miks?

Jah, on mõistlik. See annab esmase ülevaate pere lestasuse hulgast ja on leebe bioloogiline lestatõrje meetod.

■ Miks ja millal panna peale emalahutusvõre?

Emalahutusvõret kasutatakse selleks, et eraldada meekorpused pesakorpus(t)est. Võre kasutamine lihtsustab suvel meevõtu ajal meekorpuste mahatõstmist, kuna on kindel, et neis pole mesilasema ega hauet. Ka on tänu võrele perede läbivaatamisel lihtsam vajadusel leida mesilasema, sest ta saab olla ainult haudmepesa korpus(t)es.

Võre võetakse kasutusele enamasti maikuu lõpus ja seda hoitakse peal kuni meevõtmiseni – tavaliselt kuni augusti alguseni, harvem keskpaigani.

TEINE PEATÜKK

suvi

■ **Mis kuul koguvad mesilased kõige rohkem nektarit ehk millal algab peakorje?**

Kui tarukaalu päevane kaalumiine on suurem kui 2 kilogrammi, võib peakorjet lugeda alanuks. Eestis peetakse peakorje alguseks vaarika ja valge ristiku õitsemise algust ja see toimub tavaliselt jaanipäeva eel. Peakorje kestab ilmast ja korjetaimedest olenevalt umbes kolm nädalat.

■ **Mis taimed annavad peakorje ajal kõige suuremat saaki?**

Raps, rüps, valge ristik, mesikas, keerispea, metsvaarikas, sageli ka põdrakanep.

■ **Kuidas saab mesinik peret peakorjeks ette valmistada?**

Kevadel tuleb oma perede tugevust ühtlustada, vajadusel väiksemaid, nõrku peresid toetada, neile suurematest ja tugevamatest peredest haudmeraame juurde andes. Maikuus tuleb hoolega hea seista selle eest, et emal oleks piisavalt munemisruumi. Mesilasema muneb mais-juunis tavaliselt 2000 kuni 2500 muna päevas, peale haudme jaoks vajalike kärjekannude peab perel jääma ka seda ruumi, kuhu paigutada nektar.

■ Kuidas peakorje ajal korpustarudele korpuseid juurde anda?

Kui on hea korje, võib lisada korraga 2–3 Farrari või 1–2 Langstrothi korpust. Kui sul on võimalik käia tarude juures tihedamalt kui iga 7–9 päeva järel, võib korpuseid lisada ühekaupa.

■ Aga lamavtarud – kuidas neis peakorje ajal ruumi juurde anda?

Arvestatakse nii: kui kontrolltaru kaaluiive on 2 kg ööpäevas, peab perel olema nektari paigutamiseks vähemalt 4 tühja Eesti raami mõõtu kärke. 4 kg nektari paigutamiseks vajab pere juba 8 tühja kärke. Lamavtarudes antakse meeruumi juurde magasin(de) pealepanekuga. Kui magasin on täis ja kaanetatud, võetakse mesi välja ja pannakse uued või tühjaksvurritatud kärjed asemele.

■ Millal võiks suve esimese mee võtta?

Mett saab võtta siis, kui see on valmis, st kärjed on kaanetatud vähemalt $\frac{2}{3}$ ulatuses. Eestis saab valikulise meevõtuga alustada enamasti jaanipäeva paiku.

■ Kuidas mesilasi transportida?

Mesitarudes mesilasi võib transportida autokäru või bussi kaubaruumis. Sulge enne taru liigutamist lennuava porolooniriba või teibiga. Suurim oht mesilastele transportimise ajal on kuumus, sellepärast vaata, kui kõrge on välistemperatuur ja kui kaugele on vaja mesilasi vedada. Tarul või korpusel peab kindlasti olema ventilatsioon; kui taru all ventilatsioonitava ei ole, tekita see katuse alla. Kui tee on pikk ja ilm palav, jooda ja jahuta mesilasi, piserdades neile vett. Parim aeg mesitarusid transportida on õhtul või öösel, kui ilm on jahedam ja kogu pere on korjelt tarru tagasi jõudnud. Ka vihmane ilm sobib.

■ Millest aru saada, et peres on tekkinud sülemlemismeeleolu?

Üheks sülemlemise indikaatoriks on see, et pere on hakanud ehitama sülemikuppe ning mesilasema on neisse munenud. Samuti võib märgata taru kaaluiibe ja mesilaste korjehuvi vähenemist ning seda, et mesilased ei ehita üles kärjepõhja.

■ Kuidas sülemlemist takistada?

Kõige parem meetod on õigel ajal, st maikuust alates, mesilasperet järjekindlalt laiendada, et mesilastel oleks piisavalt kargi, mida üles ehitada ja kuhu nektarit tuua.

Sülemikuppude äramurdmisel ei ole tulemust, pere ehitab kohe uued. Parem on tekitada peres mulje, justkui oleks sülem juba ära lennanud – selleks tõsta vana ema koos mõne haudmeraami ja mesilastega teise tarru ja moodusta neist idupere, põhiperele aga jätta alles üks emakupp. Üks meetod, mida suuresilates tehakse, on mesilasema tiiva kärpimine. Sellisel juhul pere küll sülemleb, kuid mesilasema kukub taru ette maha ja sülem ei lenda ära. Nii ei jää mesinik oma mesilastest ilma.

■ Kas sülemlemist peab takistama?

See sõltub mesila suurusest. Väiksema mesila puhul võib sülemeid püüda, suurema puhul on ajakulu sülemiga tegelemiseks liiga suur. Lihtsam on teha uus idupere, kui mööda puid ja põõsaid mesilasi taga ajada.

■ Kas on tähtis, mis ajal ja mis ilmaga peresid läbi vaadata?

Kõige mõistlikum on seda teha kuiva, tuuletu ja päikesepaistelise ilmaga päeval.

Emadekasvatus. Emade kasvatamiseks (ülal) on vaja spetsiaalseid vahendeid, näiteks emapüüdmistange, kupualgmeid, -taldu ja -hoidikuid.

■ Millal ja kuidas on hea aeg uusi peresid teha?

Uusi peresid on hea teha siis, kui on saada mesilasemasid. Eestis kasvatatud mesilas-
emad saavad suguküpseks tavaliselt juunis. Uusi peresid saab igaüks teha, selleks on kõige lihtsam mõni suur pere poolitada või tõsta tühja tarru mõned haudmeraamid koos mesilastega. Uues peres peab olema kindlasti kas munadega haudmeraam, juurde antud ammperes kasvatatud emakupp või uus mesilasema.

■ Kust mesilasemasid saab?

Mesilasemasid saab osta mesilasemade kasvatajalt. Eestis on neid mitmeid ja nende kohta leiad infot veebist, ka saad nõu küsida mesinike foorumitest.

■ Mida on vaja, et ise mesilasemasid kasvatada?

Selleks, et mesilasemasid kasvatada, peaks olema piisavalt suur hulk mesilasperesid, kelle vahel saab valida, et välja selekteerida mesila parimate omadustega mesilaspere. Kui vagelduseks sobiv pere on leitud, tuleb selekteerida ka ammpered ja lesepered. Inventarist on vaja paarumistaruseid, vageldusnõela, kupualgmeid, -hoidikuid ja -taldu, emapüüdmistange, markeerimisvärvi, mesilasemade saatepuure ja kandit ehk pudersööta.

■ Mesilasemasid saadetakse postiga, kas neil seal halb ei ole?

Ei ole halb, saatepuuris on mesilasemal sööt ja saatjateks 4 kuni 7 töölimesilast. Siiski ära jäta mesilasema saatepuuri kauemaks kui 7 ööpäeva. Mida kauem on mesilasema puuris, seda suurem on risk, et tema võime korralikult muneda saab kannatada.

■ Mida teha, kui peres pole hauet ja ilmselt on ema kadunud?

Selleks, et veenduda, et peres pole mesilasema, tuleb perre anda kontrollkärg. Selleks sobib munadega raam. Kui mesilased on sinna ööpäeva jooksul aseemakupud ehitanud, on selge, et peres puudub ema. Kui aseemakuppe ehitama ei hakata, on peres ema suure tõenäosusega olemas, kuid ta on kas paarumata või ei mune. Mesilasemata perel võib lasta uue ema teha või anda neile uus ema.

■ Kuidas peresse uut mesilasema anda?

Kõigepealt tuleb üles leida ja tarust eemaldada vana ema. Uus mesilasema tuleb panna saatepuuriga kahe haudmeraami vahele. Saatepuuri ära esimesel päeval lahti tee, lase perel enne ema lõhnadega harjuda. Järgmisel päeval murra lahti saatepuuri luugike, kuid kandi-
tükk puuriava ees lase mesilastel endil läbi närida.

Uue mesilasema andmine. Uus ema anna perele saatapuoris, mis tuleb riputada raamide vahele.

■ Kuidas aru saada, et peres on väärema? Mida teha?

Vääremast annab märku ebauhtlane, künklik ja auklik haue. Sellisele perele on keeruline uut ema anda, sest väärema ei ole võimalik teisest töölismesilastest eristada ja seega ei saa teda ka kinni püüda. Hauet võib proovida päästa nii, et raputad mesilased raamidelt mõnesaja meetri kaugusel tarust maha, tood raamid tagasi vanasse asukohta ja paned saatapuuriga uue mesilasema raamide vahele.

Väärema hauet ei tohi segi ajada noore mesilasema haudmega – viimane võib alustades samuti muned ahte kannu mitu muna. Vaata haudmepilti uuesti nädal-poolteist hiljem, selle ajaga muutub noore mesilasema haue ühtlasemaks.

■ Mida teha võõra sülemiga, mis on õuele lennanud?

Haiguseriski tõttu jaguneb mesinike suhtumine sülemite püüdmisses kaheks. Osa mesinikke võtab sülemi vastu, teeb profülaktikat ja

vahetab sülemiema teise, sülemlemiskaine vastu välja. Teine osa mesinikke ei too kunagi võõraid sülemeid oma mesilasse, pidades nakkusrisi ja töömahtu suuremaks kui tasuta perest saadavat väärtust.

■ Kas palja silmaga on võimalik mesilastel võimalikku nakkust avastada?

Palja silmaga sülemimesilastel haigusi ei avasta. Haudmehaiguste kahtlustamiseks peab nägema hauet, kõhuhädast annab märku taruesine. Ainus, mida teadja pilk oskab ehk näha, on lestad mesilaste seljas.

■ Mida sülemiga teha, et haiguserisk oleks maandatud?

Kui oled sülemi kasti püüdnud ja tahad neist endale peret teha, on mõistlik mesilastele kohe pärast tarrupanekut teha profülaktiline lestatorje oblikhappega ja panna nad nn karantiini eraldi mesilasgruppi, et nad ei puutuks kokku teiste peredega. Peret tuleb kindlasti jälgida – kui märkad madalaid, tumedaid, auklikke haudmekanne, surnud ja tumedaks tõmbunud vaklu või tunned halba lõhna, on alust kahtlustada Ameerika haudmemädanikku. Kutsu kohe usaldusmesinik või kohalik veterinaararst, kes võtab haudmeproovi.

■ Kas võtta puu otsast alla sinna oma tarust lennanud sülem?

Jah, ikka tuleb võimalusel oma mesilast lennanud sülem alla võtta.

■ Kuidas seda teha?

Oluline on saada mesilasema koos enamike mesilastega sülemi-kasti. Kõige lihtsam on oksa külge kobardunud sülem veega kergelt üle pritsida ja seejärel oksa raputada nii, et mesilased kukuvad

sülemikasti. Võid ka oksa puu küljest saagida ja raputada siis oksalt mesilased kasti.

■ Kui kaua võib sülem sülemikastis olla?

Kuni ühe ööpäeva, võimalusel jahedas pimedas ruumis. Kui on vaja sülemit kauem kasti hoida, siis jooda mesilasi aeg-ajalt, neid veepritsiga üle piserdades. Söögi pärast pole muret – sülemil on kaasas umbes kolme päeva toidutagavara.

■ Mida teha, kui sülem lendas korstnasse?

Kui sülem on alles äsja korstnasse lennanud, võid proovida neid suitsuga välja saada. Selleks tee väike tuli ahju või pliidi alla ja looda, et sülem lendab suitsu peale minema. Kui sülem on juba kauemaks korstnasse jäänud, võid proovida ehitatud kärjed välja võtta. Kui ise ei soovi seda teha, kutsu sülemipüüdja – sellise mesiniku leiad näiteks Eesti mesinike liidu kodulehel olevast nimekirjast.

■ Kas profid kannavad kaitseriietust?

Jah, ikka kannavad. Paljudel erialadel on kasutusel tööriided, nii on ka mesinduses.

■ Kui mesilased on rahulikud, kas siis suitsikut on vaja?

Jah, suitsik võiks kaasas olla ka siis, kui mesilased on rahulikku tõugu või rassi. Suitsiku võib asendada ka veepihustiga.

■ Mis haigus on Ameerika haudmemädanik?

Ameerika haudmemädanik (AHM) on Eestis levinud mesilastaudi-dest ohtlikem. AHM lõpeb pere surmaga ja on väga nakkusohtlik.

Sülemi mahavõtmine. Säti sülemikast sülemi alla ja raputa oksa tugevalt. Sülem kukub kasti.

See levib ühest mesilasperest teise ja mesilast mesilasse haigustekitaja eostega saastunud mee ja inventariga. Haigustekitaja võivad mesilasse tuua ka mesilased, kes on käinud mett röövimas naaber-mesila nakatunud ja nõrgenenud peredest, uued mesilaspered, sisse ostetud mesilasemad ja sülemid. Võõra sülemiga saabunud nakkust võib mesinik teadmatusel edasi levitada – sülemlev pere kipub ka ise sülemlema ja seega levib võimalik tõbi aina edasi.

AHMi tekitajaid võib leida siin ja seal mesilates üle Eesti, kuid haiguse kliinilist pilti esineb meil õnneks väga vähe. Viimati, 2022. aastal tehtud seires leiti Eestis AHMi tekitajaid 30 proovis; toona uuriti 111 proovi mesilatest üle Eesti.

■ Kuidas mesilastest proovi võtta?

Proovi laborisse saatmiseks võtab usaldusmesinik või kohalik veterinaararst. AHMi tuvastamiseks võib võtta proovi haudmest, meest, langetisest või mesilastest. Vajadusel võid võtta proovi ka

ise. Kui võtad proovi mesilastest, siis tea, et labor vajab haiguste tuvastamiseks umbes 300 mesilast, kes on surmatud. Tavaliselt külmutatakse mesilased enne laborisse saatmist.

■ Kus tehakse uuringuid?

Proovid tuleb saata riigi laboriuuringute ja riskihindamise keskusse (LABRIS, endine veterinaar- ja toidulaboratoorium ehk VTA).

■ Mida teha, kui mesilane lendab ümberringi, et mitte nõelata saada?

Kõige parem soovitus: ära hakka kätega vehkima, jää rahulikuks. Vajadusel eemaldu veidi.

■ Mida teha mesilastega, kes tuppa on lennanud?

Sõltub sellest, kui palju neid on tuppa lennanud. Kui toas tiirutab 1–2 mesilast, püüa nad kinni ja aita õue. Kuna tuppa sattunud mesilased lendavad akna poole, on neid kõige lihtsam välja päästa akent avades. Kui aken lahti ei käi, püüa mesilased aknaklaasilt ükshaaval tühja tikutopsi ja transpordi sellega õue.

■ Mida teha, kui mesilane on nõelanud?

Kontrolli esimese asjana, kas astel on nõelatud kohta sisse jäänud. Kui on, siis eemalda astel kiiresti, näiteks sõrmeküüne otsaga lükates ja ilma astla küljes olevat mürgipauna pigistamata. Võid nõelatud kohale panna midagi külma, see leevendab valu ja aitab vähendada turse teket. Kui turse ja sügelus siiski tekivad, võid leevenduseks võtta mõnd apteegi käsimüügis müüdavat antihistamiinset ravimit.

■ Kuidas aru saada, et olen mesilasmürgile allergiline?

Allergia märgiks on turse, sügelus ja valu. Mesinikud arvavad tihti, et nad on mesilasmürgiga harjunud. Kuid isegi siis, kui nõelamine ei ole seni allergilist reaktsiooni põhjustanud, võib see aja jooksul muutuda.

Enamasti põhjustab mesilase nõelamine vaid turset ja sügelust, mis mööduvad mõne tunni kuni paari päevaga, kuid see ei ole garantii, et see jääb alatiseks nii. Alati peab arvestama anafülaksia ohuga, eriti siis, kui saad nõelata paljudelt mesilastelt korraga.

■ Kuidas anafülaksia ära tunda?

Anafülaktiline reaktsioon tekib kiiresti pärast kokkupuudet allergeeniga. Kui lööbe ja sügelemisega ei kaasne umbes poole tunni jooksul hingamise ja neelamise häireid, siis on tõenäoline, et neid ei teki ka hiljem. Anafülaksia sümptomid ulatuvad nahasügelusest, tursest ja kupladest hingamisraskuse, oksendamise, vererõhu languse ja minestamiseni. Eriti tõsised sümptomid on hingamisraskus ja vererõhu langus.

Kui raske reaktsioon tekib, ei ole ette ennustatav. Ka ühel ja samal inimesel võivad anafülaksia episoodid olla eri raskusega ja ilmneda eri organites.

■ Mida anafülaksia korral teha?

Kui sul on kodus Epipen, tee sellega kohe reielihasesse adrenaliinisisüst ja helista 112. Epipen võtab maha turse ja korrastab südame töö. Kui vaja, võta ka antihistamiinikumi. Kui seisund viie minutiga ei parane, tee teine Epipeni süst.

Kui Epipeni kodus ei ole, helista kohe 112 ja järgi oodates juhtnööre: kui tunned iiveldust, valu rinnus ja minestustunnet, heida pikali ja tõsta jalad kõrgemale; hingamisraskuse puhul võta poolistuv asend.

Mesilased töö! Põllud pakuvad mesilastele palju korjet, ka on neilt võimalik saada üht liiki taimede mett.

■ Kust Epipeni saada?

Epipen on retseptiravim, mille saad perearstil paluda endale välja kirjutada. See kuulub tervisekassa hüvitatavate ravimite hulka juhul, kui sul on tuvastatud varasem allergia. Kui tegeled mesilastega, võiks Epipen alati kodus olemas olla, lisaks ka antihistamiinikumid kergemate allergiareaktsioonide leevendamiseks.

■ Kas ja kuidas teha suvel lestatörjet?

Suvel enne meevõttu ei tohi kasutada happeid (v.a juhul, kui teed seda sülemi vastuvõtul profülaktikaks), need võivad jääda jääkidena mee sisse. Ka tümool ei sobi – selle tugev „arstirohu“ lõhn võib rikkuda mee loomuliku lõhna ja maitse. Suvel tohib kasutada vaid bioloogilisi lestatörjevõtteid: tekitada haudmepausi, lõigata välja lesehauet või kasutada Beevital Hivecleani.

■ Kas peaksin välja uurima, kellele kuuluvad mesila kõrval asuvad põllumaad ja põllumehega ühendust võtma?

Otseselt kohustust pole. Küll aga võiks seda teha heade suhete hoidmiseks ning küsida ka lähimate aastate viljavaheldusplaani. Seda teades saab vajadusel tarud mujale transportida – kui põllumehel on plaanis külvata teravilja, siis pole mesilastel põllult midagi korjata.

■ Mida teha, kui läheduses asuval rapsipõllul tehakse kahjuritörjet? Kas saan kuidagi takistada mesilasi sinna lendamast?

Mesilasi lendamast takistada ei saa. Eestis kehtivad kahjuritörjele ranged eeskirjad, õitsvaid taimi tohib pritsida vaid öösiti ja põllumehed hoiavad reeglitest üldiselt kinni. Pealegi ei tähenda iga prits põllul kahjuritörjet, näiteks antakse kevadel taimedele ka väetist pritsidega.

KOLMAS PEATÜKK

sügis

sügis

■ Miks mõnelt perelt saab rohkem mett kui teiselt?

Saatan peitub detailides. Näiteks on tähele pandud, et mesilagrupi äärmised tarud toovad rohkem mett. Põhjus on arvatavasti selles, et kui mesilane saabub täis meepõiega korjelt ja on kurnatud, lendab ta lähimasse tarru, kus ta külalislahkelt vastu võetakse, kuna tal on nektar kaasas. Suurem pere toob tõenäoliselt rohkem nektarit. Ja tõsi on ka see, et mõni pere on lihtsalt usinam kui teine.

■ Kas isiklikus köögis võib ka mett vurritada?

Jah, kuni 15 taru omanikul on see lubatud ja ka võimalik, kuna mahud pole suured. Aja mee käitlemise ajaks koduloomad köögist välja, samuti soovitatakse sel ajal pliiti mitte kütta ega toitu mitte valmistada. Mee vurritamisel või pakendamisel koduköögis tuleb tagada piisavalt head hügieenitingimused, et mee kvaliteet ei kannataks. Loe kodus mee esmakäitlemise kohta käivatest nõuetest lähemalt põllumajandus- ja toiduameti kodulehelt pta.agri.ee.

■ Kas villida mesi kohe purkidesse või säilitada suurtaaras?

Sõltub kogustest. Väiksemate koguste puhul on mesi mõistlik kohe purkidesse villida. Suuremate mesilate omanikud villivad mee 20–30 kg plastämbritesse või 200-liitristesse metallvaatidesse. Nendes oleva mee, mis aja jooksul kristalliseerub, soojendavad nad hiljem üles ja pakendavad konkreetse tellimuse järgi vajaliku suurusega purkidesse.

■ Kuidas mett õigesti soojendada?

Mett võib soojendada selleks ettenähtud termokapis. Oluline on aja ja temperatuuri omavaheline suhe, mis mõjutab mee kvaliteedi parameetreid. Spetsiaalses termokapis soojendavad mesinikud suuri meeanumaid aeglasel meetodil temperatuuril 45 kraadi. See ei tähenda, et mesi oleks 45-kraadise soojaga kokkupuutes, anuma sees on temperatuur madalam. Soe õhk peab kapis liikuma, nii soojeneb mesi ühtlaselt. Sellisel meetodil soojeneb mesi termokapis 3–4 päeva, enne kui on taas pakendamiseks sobilik. Purkidesse pakendatuna kristalliseerub mesi hiljem uuesti.

■ Kuidas aru saada, kas purgis olev mesi on riknenud?

Visuaalselt saab hinnata seda, kas mee struktuur on ühtlane, kas mesi on kristalliseerunud või kihistunud. Need on esmased vihjed, et aru saada, kas mett on käideldud või säilitatud parimates tingimustes või mitte.

■ Miks mesi kihistub?

Kihistumine toimub mee aeglasel kristalliseerumisel soojas keskkonnas – kuna glükoos on raskem, vajub see alla, fruktoos on kergem ja tõuseb pinnale.

■ Miks mõni mesi kristalliseerub väga kiiresti, teine mitte?

See, kui kiiresti mesi kristalliseerub, sõltub glükoosi ja fruktoosi vahekorra mees. Kui glükoosi on mees rohkem kui fruktoosi, kristalliseerub mesi kiiremini. Kõik meed kristalliseeruvad, Eesti metest teeb seda kõige aeglasemalt paakspuumesi. Kiiresti kristalliseeruvad need meed, kus on palju näiteks võilille või rapsi.

■ Kas iga mesinik peab meeanalüüse tegema?

Kui soovid mett müüa, siis pead veenduma, et mesi vastab kehtivatele kvaliteedinormidele.

■ Mis kvaliteedinormidele peab mesi vastama?

Tavaliselt tehakse mett analüüsides nõ kolmene põhipakett, milles määratakse

- niiskuse protsent, mis võib mees olla kuni 20 protsenti, kanarbiku- ja pagarimees kuni 23 protsenti, kõrgema protsendi korral on meel oht minna käärima;
- diastaasiarv, mis näitab kasuliku ensüümi diastaasi sisaldust ja peab olema vähemalt 8;
- HMF-i ehk hüdroksümetüülfurfuraali sisaldus, mis näitab, kas mett on kuumutatud, see tohib olla kuni 40 milligrammi kilogrammi kohta.

Lisaks võib lasta uurida ka invertaasi, teise mees leiduva kasuliku ensüümi, sisaldust ja teha õietolmu analüüsi. Viimane näitab, millistelt taimedelt nektar on korjatud.

■ Kus meeanalüüse teha?

Meeanalüüse saab lasta teha Eesti keskkonnauuringute keskuse ja riigi laboriuuringute ja riskihindamise keskuse laboris LABRIS. Vaata lähemalt klab.ee/teenused/toiduaineanalused ja labris.agri.ee.

■ Kas kuum tee sisse võib mett panna või kaovad nii mee kasulikud ained?

Mett võib ikka tee sisse panna. Teevesi jahtub kiiresti ja selle aja jooksul ei jõua head ained mee seest kaduda. Veel kasulik on, kui paned ühe lusikataie mett tassi ja teise suhu.

Kärgede sulatamine. Parim aeg seda teha on oktoober-november.

■ Kas mõne taime nektarist saadud mesi on parem kui teised?

Inimesed tajuvad maitseid ja tunnevad lõhnu erinevalt, sellepärast ei saa öelda, et üks mesi on kõige parem. Sama on veiniga – mis on ühe jaoks parim, ei pruugi maitseks teisele. Näiteks on leitud, et umbes 3% inimesi tajuvad tatrameel laudalõhna ja -maitset. Paljude teiste jaoks on aga just tatramesi parima maitsega.

■ Kuidas teha lestatõrjet?

Augustis, kui mesi on peredest välja võetud, tuleb teha lestatõrjet. Selleks sobib kas sipelghappe aeglase aurutamise meetod või tümool. Kindlasti tuleb jälgida välisõhu temperatuuri, näiteks sipelghappelappe kasutades ei tohi päevasooja olla üle +25 kraadi.

■ Kuidas teha ise sipelghappelappe?

Selleks on vaja minigrip-kinnitusega kotte, hästi imavaid (majapidamis)lappe ja sipelghapet. Sipelghapet müüakse erineva kangusega;

kui oled ostnud 85-protsendilise sipelghappe, lahjenda seda, kuni saad 65-protsendilise segu. Kui hape on õiges kanguses, libista lapp kotti ja vala peale hapet. Näiteks kahes Ferrari korpuses asuva pere jaoks vala kotti umbes 130 ml 65%-list hapet.

■ Mida teha kärgedega suve lõpus? Millised kärjed tuleb sulatada?

Kärjed tuleb kohe pärast vuritamist ja perede koondamist sorteerida: sulatusse lähevad tumedad ja katkised kärjed, samuti eelmisel talvel mesilaspere talvepesas olnud kärjed ning hukunud perede tarudes olnud kärjed. Heledad terved kärjed pane kärjehoidlasse.

■ Mis tingimustes kärgi säilitada?

Vurritatud heledad raamid pane jahedasse, kuiva hoidlasse. Sobiv temperatuur on 0 ja 4 kraadi vahel. Sügisel on esimene oht kärjeleedik – kui väljas on veel soe ja kärjehoidla ruumides samuti, võib kärjekoi hoidlasse sisse kolida. Jahe ruum hoiab selle ohu ära. Hoiustada võib ka korpustes, kuid neil peavad olema piisavad õhuvahed ja kindlasti peab iga korpusetorni lisama söögi-äädikaga immutatud lapid, et peletada kärjekoid. Talvel võivad kärgedele kahju teha närilised või kärjehoidlasse pääsenud nugis. Et seda ei juhtuks, pane korpuste alla ja peale midagi hiirekindlat, näiteks plekist tarukatus või weekindla vineeri tahvel.

■ Millal kärgi sulatada?

Suve lõpul, kui mesilased veel lendavad, ei tasu sulatamist ette võtta, sest see meelitab mesilased kohale. Kuna looduslik korje on lõppenud, võib kärgede väljatoomine põhjustada tarudevahelist vargust ning palju mesilasi saab ka sulatuspoti juures otsa. Tulemuseks oleks, et talvituma minevaid mesilasi on mesiniku teadmatuse tõttu vähem ehk kasu asemel võib liig varane sulatamine teha perele kahju. Parim aeg kärgi sulatada on oktoober-november.

■ Millega kõrgi sulatada?

On olemas nii elektrilised vahasulatajad kui ka gaasipõletiga ja pliidil kasutatavad sulatajad. Kõige ohutum on sulatusega tegeleda värskes õhus. Kui sulatad vaha siseruumides, tuleb järgida, et vaha ei süttiks. See võib kergesti juhtuda siis, kui sulatad vaha pliidil ja vahapott keeb pliidil üle. Vaha on väga tuleohtlik! Sellesse ohtu tasub suhtuda väga tõsiselt, sest on küllalt palju juhtunud, et vaha sulatama asunud mesinik peab hoopis lahtise leegiga põlevat pliidiplaati kustutama.

Talveks valmis. Vaha on sulatatud, raamid desinfitseeritud ja kuivamas.

■ Mida teha sulatusest saadud vahaketastega?

Vaha tasub kaks korda läbi sulatada, et saada puhtamat vahaketast. Pärast teist sulatust kaabi konkspeitliga vahakettad nende alla jäänud tumedast settest puhtaks ja pane hoiuruumi. Talve jooksul vii vahakettad kärjepõhjatootja juurde ja vaheta kärjepõhjade vastu. Eestis on mitmeid kärjepõhjade tootjaid, infot nende kohta leiad veebist või mesinike foorumitest.

■ Kuidas saada raamid pärast kärjesulatust puhtaks?

Pärast vahasulatust on raamid veel kleepuvad ja „mustad“. Et raame puhtaks saada, võib need ühe võimalusena panna seebikivilahusesse keema. Seebikivi desinfitseerib ning lahustab raamide külge kleepunud jäagid. Desinfitseeritud raamid tõsta tünnist välja, loputa survepesuri abil kuuma veega ja riputa kuivama kohta, kust vihm neid kätte ei saa, kuid tuul käib läbi. Lase raamidel seal paar nädalat tuulduda ja vii siis hoidlasse. Kui liiga vara hoidlasse viia, on ruumis tunda tugevat seebikivilõhna.

NELJAS PEATÜKK

talv

■ Mis ajaks peab pere talvekorras olema?

Eesti oludega on kõige sobivamaks peetud reeglit, et 15. septembriks on mesilaspered söödetud, lestatõrje tehtud ja pesaruum talvekorda sätitud. Erand tehakse peredele, kellega on käidud kanarbikukorjel.

■ Kas mesilastel on parem sooja või külma talvega?

Mesilased ei karda külma, küll aga võib liigniiskus põhjustada tarus probleeme. Talvitumiseks on perele kõige parem mõõdukalt külm ja suurte temperatuuride kõikumisteta ühtlane talv.

■ Kui soojalt peab pere talveks kinni katma?

Sügisel pole vaja peret väga soojalt katta. Soojus on olulisem varakevadel, kui algab haudme areng, et mesilased ei peaks tarus sobiva temperatuuri tekitamiseks liialt palju energiat kulutama. Varakevadine katmine soodustab pere arengut.

■ Kui palju perele talvesööta anda?

See sõltub sellest, kui palju mett jääb perre talvesöödaks. Keskmiselt arvestatakse ühe mesilaspere kohta umbes 20 kg suhkrut kuivainena eeldusel, et välja võetakse kogu mesi, v.a see, mis asub haudmeraamide meevööl. Arvesta talvesööda kogus nii, et iga talveks tarru jäetava ja mesilastega kaetud Eesti raami mõõtu kärje kohta peaks olema umbes 2 kg suhkrut või mett. Farrari raamidil pere talvitub tavaliselt kahes korpuses, lamavtarus talvitub keskmine Eesti pere 8 kuni 10 raamil.

■ Kas ikka võib mett talveks taru jätta?

Sõltub sellest, milline mesi taru jääb. Haudmeraamidest olev meevöö jäetakse alati perre, seda välja võtta ei saagi, kuna samal kärjel on haue. Perele võib jätta ka mõne meeraami suuraga juhul, kui selles ei ole lehemesi. Kui on pikk soe august, mille jooksul mesilased on tõenäoliselt korjanud ka lehemett, siis võta meeraamid kindluse mõttes välja. Lehemesi ei sobi meie pikka talvitumisperioodi, kuna võib põhjustada mesilastel kõhulahtisust. See omakorda häirib pere talvitumist.

■ Kui sageli ja kuidas peab talvel tarusid kontrollima?

Pärast sügistorme võiks tarude juures käia, et vaadata, ega ole puid tarudele peale kukkunud või katused minema lennanud. Viimase võimalust aitab vähendada talvekorda seadmise ajal katusele pandud raskus, näiteks (tellis)kivi. Penoplastist katuse puhul võiks kivi raskuseks peal olla kogu aasta. Talve jooksul võiksid tarude juures käia korra kuus. Piisab välisest vaatlusest, kas kõik tundub rahulik. Taru lahti võtta ega peret muul moel torkida ei ole vaja.

■ Kuidas kärjepõhju raami sisse saada?

Kärjepõhjad tuleb raamis olevatele traatidele sulatada. Selleks sobib hästi väike trafo, millega traate soojendades vajub kärjepõhi traatidesse.

■ Kui palju kärjeraame arvestada ühele perele hooajaks?

Sõltub sellest, millist raamimõõtu kasutatakse ning kui palju ülesehitatud kärjeraame eelmisest hooajast on alles. Näiteks Farrari raamimõõdu puhul võiks varuks olla minimaalselt 6 korpust, st 60 raami lisaks talvituva pere 20 raamile. Lamavtaru mahub tavaliselt 22 Eesti raamil kärke. Kärjepõhjadega raamide ettevalmistamisel

arvesta, et tavasuuruses pere ehitab hooaja jooksul üles 10 kuni 15 Eesti raami suuruses kärjepõhja.

■ Mida teha, et talvel hiired taru ei tuleks?

Hiirtel on kõige lihtsam sisse pugeda lennuavast. Selle takistamiseks pane juba sügisel lennuava ette hiirevõre. Samuti vaata üle ja kindlusta vajadusel taru nurgad.

■ Mida teha, kui leian talvel, et hiired on siiski sisse saanud ja taru pesa teinud?

Hiireaugud tuleb võimalikult vähe mesilasi segades sulgeda ja hiired tarust välja ajada. Kui lasta hiirtel häirimatult tegutseda, rikuvad nad kargi ja häirivad mesilaspere talvitumist ning pere võib kevadeks hääbuda.

■ Mida teha, et talvel nugis, rähnid ja tihased mesilasi segama ei pääseks?

Tarusid ja mesilasi saab kaitsta, pannes tarude ümber metallvõrgud. Arvesta, et talve lõpus võib võrk olla tugevasti maa külge külmunud ja segada sööda koguse kontrollimist.

■ Kuidas kontrollida talve lõpul piisava söödatagavara olemasolu tarus?

Korpustaru võib kergelt tõsta või taru tagaosa kallutada. Kui tekib kahtlus lamavtaru söödavaru piisavuses, võib ettevaatlikult ühe vaheliistu eemaldada ja suruda puutiku või noatsa kärje ülemisse otsa, et kontrollida seal mee olemasolu. Pärast puhastuslendu võiks normaalsuurusel perel olla alles veel 10 kg sööda. Enamasti saabub vajadus lisa sööda anda märtsikuus või aprilli alguses.

■ Mida juurde anda, kui selgub, et sööta on vähe?

Kuni puhastuslennu saabumiseni ei ole hea mõte anda vedelat siirupit – see võib külmaga ära jääda ja mesilased jäävad ikka nälga. Talvel ja varakevadel sobib lisa söödaks kandi.

■ Kuidas anda talvel lisa sööta?

Lõika kandipakk H-tähe kujuliselt lahti, keera kileservad tagasi ja pane, lahtine pool allpool, raamide peale. Nii saavad mesilased hõlpsasti söögile ligi. Kui kasutad korpustarusid, pane kandipakk samamoodi raamidele, lisaks aseta kandile ümber nn taru krae ehk u 1 cm kõrgune tühi raam. Ilma kraeta hakkab katus kandipaki peal kiikuma. Nii võib mesilaspere maha jahtuda ning kõrvalolevate perede mesilased pääsevad tekkinud praost peret röövima.

Teine võimalus on panna kandi korpustaru raamide peale, selle peale kile ning kile peale tühi korpus. Korpus hoiab oma raskusega kileservad kinni. Kile aitab hoida ka pesaruumi soojust ega jäta mesilastele vaba ruumi, kuhu nad võiksid hakata kärke ehitama. Kile alla tekkida võiva kondensvee kasutavad mesilased kevadel joogiveena ära.

■ Avastasin hilissügisel, et taru on tühi, sööt alles ja mesilased kadunud. Milles asi?

Suure tõenäosusega oli pere varroalesta tabandumise tase väga kõrge ja selle tulemusena on pere hääbunud. Teisisõnu toimus mesilasperede kollaps (*Colony Collapse Disorder, CCD*).

■ Leidsin talve lõpus tarus surnud pere, mesilased kargedel. Milles asi?

Kui mesilased on peadpidi kärjekannudes, võib kahtlustada nälga.

■ Mis vahendiga saaks ennetada karu rüüsteretki mesilasse?

Sajaprotsendilist kaitset ei anna miski. Kõige tõhusamalt mõjub tarude ümber ehitatud elektriaedik, kuid ainult juhul, kui seda korralikult hooldatakse. Kuna karu rünnakud on kõige sagedasemad kevaditi, on üks võimalus karukahjusid ennetada tuua tarud talvituma kodu lähedale. Elektrikarjusega karuaediku ehitamiseks on võimalik saada ka toetust, vaata lähemalt Eesti mesinike liidu kodulehelt mesinikeliit.ee/mesinikule.

■ Mis on mee õiglane hind?

See on ajas muutuv ja sõltub peamiselt sisendite hindadest ja mesiniku töömahust. Praeguste hindade juures võiks mee õiglane mee olla 15–20 eurot/kg. Mitte segi ajada mee turuhinnaga!

■ Mis on mahemee ja tavalise mee erinevus?

Mahemeeks tohib Eestis nimetada ainult seda mett, mille valmistanud mesilaste korjeala asub vähemalt 3 km kaugusel intensiivsetest põllumajandusmaadest ja suurematest teedest. Mahemeel on veel rida nõudeid, näiteks tohib mahemesilas kasutada ainult puidust valmistatud tarusid, täiendsöötmisel ainult mahesuhkrut ning kärjepõhjaks ainult mahevaha.

■ Mida mesinik talvel teeb?

Talvel hoiab mesinik kärjehoidlal ja tarudel silma peal, villib, sööb ja müüb mett, analüüsib eelmise hooaja mesilapäevikut ning mõtleb läbi järgmise mesindushooaja plaanid.

JAANUAR

- Käi mesilas ja vaata tarud üle: katuse alla piiluda pole vaja, piisab visuaalsest kontrollist.
- Kavanda uut hooaega. Kas on plaanis mesilat laiendada? Palju on laos korpuseid, katuseid, põhju, emalahutusvõresid, kui palju oleks neid juurde vaja? Arvuta, kui palju on sügisel talvesöödaks suhkrut vaja, tee tellimus ära.
- Tegele raamimajandusega: löö kokku uusi raame, traadi need ja paigalda kärjepõhjad.

VEEBRUAR

- Mesilasperesid võib ohustada nugis. Hoia mesilal silm peal: kas tarud on terved? Et see lihtsam oleks, võid paigutada mesilagruppi rajakaamerad.
- Valmista korpused hooajaks ette: kraabi seinad konkspeitliga puhtaks ja desinfitseeri Virkon S lahusega. Puitkorpused võid desinfitseerida leeklambiga.

MÄRTS

- Kui sügisel jäid kärjed sulatamata, on märtsi alguses veel aega seda teha.
- Vaheta vaha. Vii oma vaha kärjemeistri juurde ja lase sobilikus mõõdus kärjepõhjad valmistada. Farrari raamimöödu puhul saab 1 kg vahast keskmiselt 18 kärjepõhja. Kui sul on näiteks 50 taru Farrari raamidega ja suvel laod igale talvituvale kahele korpussele peale veel 6 korpust, oleks vaja kokku 50×6×10 ehk kokku 3000 raami. Seega on sul vaja vähemalt 3000 kärjepõhja ja selle saamiseks $3000 \div 18 = 166,67$ kg vaha. Kui on ülesehitatud kargi, vajad kärjepõhju vähem. Samas on mõistlik arvestada ka väikese varuga. Kui kärjepõhju jääb üle, on järgmisel aastal kergem.
- Kuu lõpus alusta korpustarude tarupõhjade vahetamise ja puhastamisega. Kraabi talvepõhi konkspeitliga puhtaks, kalla langetis kasti ja desinfitseeri põhi Virkon S lahusega. Nii korras-
tatud põhja võid järgmise taru alla panna.

APRILL

- Kuu keskpaigaks peaksid korpustarudel olema põhjad puhastatud, hukkunud mesilaspered gruppidest ära toodud ning võimalusel nende pesaraamid sulatatud. Kui päevane temperatuur on +8 °C või rohkem, ei tasu sulatamist ette võtta – mesilased tulevad sulatamisel tekkivate lõhnade peale kohale ja neid saab palju tarbetult hukka. Lamavtarudel oleneb põhjade puhastamine kevade edenemisest, kuid hiljemalt kuu kolmandaks dekaadiks peaksid puhtad olema ka lamavtarud.
- Kuu alguses alustavad õitsemist sarapuu ja lepp ning mesilased hakkavad õietolmu korjama. Kuu keskpaiku alustab õitsemist paju, kust mesilased koguvad nii nektarit kui õietolmu. Paju õitsemine on oluline teetähis – nüüd võid olla kindel, et pere on talve üle elanud.

- Kuu lõpus tee põhjalik mesilaspere pearevisjon, mille käigus hinda pere suurust, ema munemist, haudmevälja kvaliteeti. Leia võimalusel mesilasema üles. Tee märkmeid.
- Suuremaid peresid võib olla vaja juba aprilli lõpus laiendada. Kui kevad on jahe, lükka laiendamist edasi!

MAI

- Hilise ja jaheda kevade puhul laienda esimest korda alles mai esimesel dekaadil. Korpustarule lisa 1 korpus, lamavtarule mõni ülesehitatud karg vastavalt vajadusele mõlemale poole haudmeala.
- Kuigi enamik karude külaskäike mesilasse toimub aprillis, võib ka veel mai alguses ette tulla karude rüüsteid. Ole tähelepanelik!
- Kui soovid tegeleda õietolmu kogumisega, siis võilillede massiline õitsemine on selleks hea aeg. See kestab 10–15 päeva.
- Võilillede massilise õitsemise ajal võid lamavatarus peale panna juba madala poolmagasini.
- Mesilaste päeva, 20. mai paiku võid ühtlustada peresid: võtta tugevamatelt haudmeraame vähemaks ja panna need nõrgematele juurde.
- Esimesest laiendamisest 14–18 päeva hiljem on suure tõenäosusega vaja teha järgmine laiendamine. Ära jää sellega hiljaks, sest mai lõpus algab mesilasperedel sülemlemise aeg. Kui varem pole ilma olnud, pane nüüd lamavtarudele peale magasin.
- Kui soovid mesilasemasid kasvatada, alusta sellega 20.–25. mai paiku – siis, kui õunapuud on õitsema hakanud.

JUUNI

- Kuu algusesse jääb kolmas laiendamine. Nüüd on ilmad soojemad ja laiendades võib korraga peale panna ka mitu korpus.
 - Sülemlemise aeg kestab jaanipäevani – ära jää laiendamisega hiljaks. Jaanipäeva paiku saad ette võtta neljanda laiendamise.
-

JUULI

- Kuu alguses tekib kergem aeg, mesinik saab paar päeva puhata. Sülemlemine on läbi, kuid meevõtt pole veel alanud.
 - Sõltuvalt ilmast saab kuu esimesel dekaadil võtta esimese mee. Korpustarudel võta valmis mesi välja ülemistest korpustest, lamavtarudel magasinist. Vii tühjaksvurritatud raamid peredele tagasi.
 - Kuu kolmandal dekaadil jätkub meevõtt, peredest võib nüüd välja võtta enamiku meest. Jäta igale perele 1 korpus mett kuni talvesööda andmiseni.
-

AUGUST

- 20. augustiks võiks mesi võetud olla (kui ei ole plaani minna kanarbikukorjele) ja alustatud söötmisega. Tee seda korraga: võta välja viimane mesi, anna asemele 10–12 liitrit siirupit ja pane tarule varroalesta tõrjeks ravim. Selleks võib olla sipelghappe aeglane aurutamine (sipelghappelappidega), oblikhappe aurutamine või tümooliribade tarrupanek.
 - Järgmine söödaring tee nädala pärast, anna taas igale perele 10–12 liitrit siirupit.
-

SEPTEMBER

- Kui vaja, tee ka kolmas söödaring (5–10 liitrit siirupit).
 - 15. septembriks on pered talvekorda seatud, söödetud ja ravitud. Kui jääd söötmisega hiljaks, ei pruugi pered sööta vastu võtta.
 - Võta tarudest söödanõud maha ja pese inventar.
-

OKTOOBER

- Kui kogud suira, on nüüd aeg seda käidelda.
 - Sulata mustad ja katkised kärjed.
 - Pane tarude ümber võrgud kaitseks lindude eest ja lennuavade ette hiirevõred.
-

NOVEMBER

- Tee vajadusel kolmas ravi – hilissügisene oblikhappe tilgutamine.
 - Pakenda mett ja tee pakkumisi jõulumüügiks.
-

DETSEMBER

- Kui on teada, et järgmisel aastal hinnad tõusevad, telli juba ära vaha, taara, suhkur jms ja pane lattu ootele.
 - Puhka ja oota jõuluvana. Oli hea mesindamisaasta!
-

MESILASEMADE VÄRVID

VALGE	KOLLANE	PUNANE	ROHELINE	SININE
				
2016	2017	2018	2019	2020
2021	2022	2023	2024	2025
2026	2027	2028	2029	2030

Mesilasemade värvid. Need viis värvikoodi on kokkuleppelised, korduvad iga viie aasta järel, kehtivad üle maailma ja annavad märku mesilasema vanusest.